

Tokiko

Geschenk aan een geisha

Yvonne Schoutsen

UITGEVERIJ SUCHI

Copyright © Yvonne Schoutsen
Eerste druk 2020

Vormgeving: Erik Thé Ontwerp, erikthedesign.com
Foto's: privéarchief auteur
Tekeningen pagina 83, 109: Maartje Jaquet
Kaarten: Erik Thé
Japans onder supervisie van Mika van der Leden-Okamoto en
Lucrée van den Heuvel

ISBN 9789090339931
NUR 402
waargebeurde verhalen

Niets uit deze uitgave mag gereproduceerd worden
zonder schriftelijke toestemming van de auteur.

Inhoudsopgave

OUVERTURE

Tsingtao (28 november 1934) 7

DEEL I

Miyo and Oto (1844-1913) 15

DEEL 2

Kindertijd Fushie (1913-1923) 65

DEEL 3

Fujie de geisha (1923-1933) 95

DEEL 4

Tokiko's tijd in Tsingtao (1934-1943) 143

DEEL 5

Tokiko naar Japan (1944) 225

DEEL 6

Bunnosuke Suzuki (oorlogsjaren) 249

DEEL 7

Fujie (1945-1980) 267

NAWOORD 333

Stambomen 340

Oorlogen van Japan 342

Bestuur van Tsingtao door de jaren heen 344

Bronnen 345

Dankwoord 347

O U V E R T U R E

TSINGTAO

28 november 1934

De achterdeur van de lichtgele villa met de rode dakpannen staat al een poosje open als meneer Suzuki in de deurpost verschijnt, een hand boven zijn brilmontuur tegen het felle licht. Het lage zonnetje tuimelt de tuin in over de cipressenhaag. Er waait een koude zeebries over Tsingtao waaraan hij voelt dat de winter eraan komt. Op deze dag een jaar geleden was het ook zo koud. Zijn jongste was toen zeven dagen oud, de dag waarop een baby volgens Japans gebruik zijn naam krijgt. Terwijl de zoete rode bonen op een pitje stonden te pruttelen voor het bij de naamdag passende geluksgerecht, toog meneer Suzuki naar het register en gaf zijn dochter de naam Tokiko. De karakters 時子 gaven haar naam een betekenis, kind van de tijd. Vandaag is het precies een jaar later, 28 november 1934, de afgesproken dag om haar weg te brengen.

Dit overpeinzend staat meneer Suzuki in de open deur naar de tuin, op zoek naar het dienstmeisje dat voor een riksja moet zorgen. Het rijtuig zal hem naar het stadsdeel brengen waar zijn kleine Tokiko naartoe gaat. Het dienstmeisje moet via het achterpad de heuvel aflopen naar het lagergelegen plein, het trefpunt van alle Japanners uit de stad, waar riksjarijders wachten op een klant. In de grote vrijstaande Europese huizen aan de flank van deze berg hebben Japanse kolonisten hun intrek genomen. Rond de eeuwwisseling woonden de Duitsers in dit deel van deze havenstad aan de Gele Zee in China. Zij zetten hier sprookjesachtige landhuizen neer met rode torentjes

en ronde bogen. De heuvel waarop meneer Suzuki woont, was voorheen een Duits bolwerk waar generaals, marineofficieren en vorname heren zich vestigden. Na de Eerste Wereldoorlog verlieten de laatste Duitsers deze stad, verjaagd en verslagen door de geallieerden. De grootste overwinnende landen waren de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Frankrijk, Italië en Japan. Die eerstgenoemde landen stonden in 1918 nog broederlijk naast Japan, waardoor Japan bij het Verdrag van Versailles de rechten kreeg toegewezen van dit Europees aandoende deel van China. Op de heuvel van de stad Tsingtao werd een shintō heiligdom gebouwd. De familie Suzuki woont op een paar minuten lopen van deze jinja, bereikbaar over het betegelde parkpaadje achter de tuinpoort. Een zanderig zijpad naar beneden voert naar het plein, dat drukbezocht is en waar de riksja's staan. Meneer Suzuki loopt nooit zelf naar beneden voor vervoer, maar vaak is een van zijn vier oudste kinderen wel te porren voor dit loopje. Wat hen aantrekt is de terugweg. Het is heerlijk om vanaf het plein in het rijtuig te zitten en heuvelopwaarts door Jilin-Zhi-sstraat te worden getrokken, de voorname straat met de grote huizen die tot bovenaan de Morutoke heuvel gebouwd zijn. Voor de omheining van nummer vijftientig staat vader dan klaar om het zitplaatsje over te nemen en de riksjarijder een bestemming te noemen. Dat kan een eetgelegenheid zijn aan de promenade aan de Gele Zee, of een theehuis in de geisha-wijk. Nu zijn de oudste kinderen naar school en zoekt meneer Suzuki de meid. Ze staat voorovergebogen achter in de kleine boomgaard waar ze gevallen persimoenen opraaft. Als ze meneer hoort draait ze zich om en zet haar mandje met het oranje-rode fruit neer.

'Hai, een riksja voor Suzuki-san.'

Als ze naar hem buigt veegt ze terloops de handen af aan het schort op haar dijen. Als hij weer naar binnen gaat, spoedt ze zich naar de poort en verdwijnt achterom.

Bunno Suzuki heeft zeven minuten om zich klaar te maken voor vertrek. Dat is vandaag niet eenvoudig want zijn vrouw Haru reageert

vertraagd op alles wat hij haar vraagt. Dat baby Tokiko klaar is mag een wonder heten. Nu Haru de borstvoeding heeft afgebouwd, neemt het ochtendritueel veel meer dan wenselijke tijd in beslag. Tokiko is gulzig, maar ze is ook snel afgeleid en het duurde vanmorgen een eeuwigheid voordat de rijstepad in haar ronde buikje was verdwenen. Bunno werd ongeduldig, maar nu kan hij dan eindelijk gaan. Hij vertelt zijn vrouw dat de riksja elk moment kan komen voorrijden. Tokiko zit op moeders schoot en haar broertje van drie loopt juichend naar zijn vader en maakt een dansje om hem heen. *'Riek-sja, riek-sja!'* Een schaterlach van Tokiko en een straaltje dunne pap over haar kin. Over het witte wollen vestje met de paarlemoeren knoopjes hangt gelukkig nog een slab. Haru haalt het ronde lapje weg en veegt daarmee de babytoet droog. Ze zegt tegen haar zoontje dat de riksja niet voor hem is. Dat Takayuki bij haar blijft en dat vader de baby meeneemt. De stem van moeder klinkt flinker dan ze is, om te verdoezelen hoe ze zich voelt. Bunno staat daar maar, naast zijn springende peuterzoon, zijn schouders recht en zijn buik naar voren, de stropdas weggestopt in zijn gespannen pullover. Hij zal straks gaan en de baby meenemen. Het moment is gekomen, realiseert ze zich. Ze voelt zich licht draaierig en haar woorden galmen na. Dat Takayuki bij haar blijft en dat vader de baby meeneemt. Die echo in haar hoofd. Een onpasselijk gevoel komt uit haar binnenste omhoog. Het volgt de weg van haar woorden en ze slikt het weg. Zij zal achterblijven, met haar peuter Takayuki en het dienstmeisje. Een lange lege dag in dit grote stille huis. Zij moet het aan Takayuki vertellen. En aan de andere vier kinderen als die uit school komen. Dat Tokiko vanaf nu niet meer bij hen woont.

Bunno neemt een gedecideerde stap naar zijn vrouw Haru, zijn handen opgeheven om de baby over te nemen. Droevig en verslagen draait zij zich met Tokiko in haar armen nog even, een moment maar, van haar echtgenoot weg. Duwt haar neus in het zwarte kruintje en snuift voor de laatste keer de zachte geur op die van het warme hoofdje komt.

'Haru!'

Bunno spoort haar aan. Zonder zich om te draaien vraagt ze hem naar buiten te gaan om de riksja op te wachten. *'Neem de koffer uit de hal, dan breng ik Tokiko als je eenmaal zit.'* Bunno Suzuki doet met lichte tegenzin wat zijn vrouw zegt. Hij pakt tegelijkertijd zijn hoed en overjas van de kapstok mee. Als de rijder aankomt groeten ze elkaar en meneer Suzuki maakt de opstap naar de voetenplank. Erg soepel gaat dat niet met zijn grote lijf. Hij zijgt neer in het zitje tussen de grote wielen. En daar zit hij, met het bruine koffertje tussen zijn zwartleren loafers. Hij geeft de riksjarijder het adres, Nakanomachi nummer tweeënzeventig. Haru staat nu naast hem met een verwrongen gezicht. Ze houdt zich flink, wil waardig overkomen. Haar tranen zijn in haar, bewaard voor zichzelf. Een bitterzoete glimlach naar Tokiko voordat ze het jonge kind bij haar echtgenoot op schoot zet. Bij dit gebaar wordt het Bunno even zwaar te moede. Hij bespeurt een merkwaardige, bijna zure smaak in zijn mond. Alsof hij nu pas begrijpt wat dit voor Haru betekent. Hij is verantwoordelijk voor de hele gang van zaken. Zijn echtgenote troosten heeft geen enkele zin. Hij is per slot van rekening degene die haar kind, hun kleine Tokiko, aan een andere vrouw toevertrouwt.

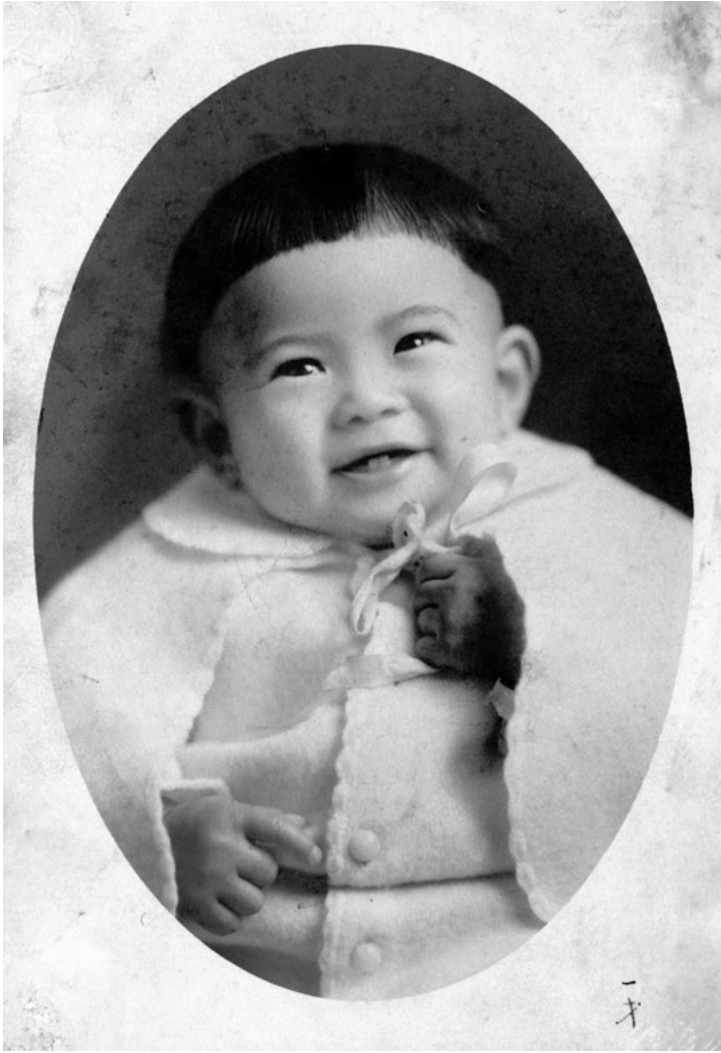
De riksja keert in de richting van het plein. De renner helt naar achteren door het gewicht van zijn vracht. Bunno Suzuki kijkt over hem heen. Zijn dochter is neergezet met haar ruggetje tegen zijn buik. Haar rompje richt zich naar voren en haar handjes graaien naar de bandana-knoop van de riksjarijder. Haar vader houdt haar tegen, met zijn duimboog onder haar oksels. Haar wollen capeje verschuift en trekt schuin over haar borst. Zijn handen voelen haar wilskracht, ze wil vooruit. Dat doet hem goed na het moeilijke moment van daarnet. Dit geeft hem de bevestiging die hij nodig heeft. Dat wat hij doet het juiste is. Ze steken het plein over aan de kant van de jinja. Ze rijden de imposante houten torii voorbij. Achter de vijftien meter hoge houten poortzuilen ziet Bunno de trappen naar het Japanse heiligdom. Tokiko is te klein om het grote te overzien. Haar ogen zijn naar voren gericht. Ze gaan op weg naar het geluid van paarden-

hoeven en van wielen over grind. De menselijke bedrijvigheid slokt hen op. Tien minuten in lichte draf, naar Nakano-machi. In deze drukke marktstraat heeft Bunno Suzuki vier panden in zijn bezit. In het laatste hoekhuis heeft hij zijn geliefde Fujie ondergebracht. Tezamen met haar ouders, die een eethuisje zijn begonnen in hetzelfde blok. De weg daalt licht, twintig meter... tien meter... vijf meter nog. De riksrijder houdt halt voor het huis van zijn minnares.

De jonge Fujie staat daar al een poosje mijmerend in de hal, klaar voor een nieuw hoofdstuk in haar leven. Ze voelt zich ietwat onwennig. Het verleden is nog vers. Drie maanden geleden verliet ze het geisha kosthuis waar ze vanaf haar dertiende had gewoond. De andere geisha's stonden bij het afscheid als zussen om haar heen. Het voelde daadwerkelijk alsof ze familie uitzwaaide. Er waren lieve afscheidswaarden van haar meest dierbare huisgenote, die liet merken hoezeer zij Fujie de vrijheid gunt. Maar er waren ook stekende blikken van de bewoonsters van de okiya, vooral van de oudere meisjes en vrouwen die haar gelijken leken, maar in wezen niet waren. Competitie en rivaliteit hadden sommigen van hen verhard. Het leven in de okiya was om die reden niet eenvoudig. Gemeend aardig voor elkaar zijn was niet altijd de norm en dat was voor Fujie een harde waarheid. Het werken als geisha was wel aan haar besteed. Ze was een veelgevraagde gastvrouw en ze mist nu al de sfeer van de avonden waarin hun gasten zich konden wentelen in onverdeelde aandacht. Het was een geperfectioneerde wereld die een okiya aan de klanten bood. Meneer Suzuki was jarenlang een goede klant. Hij had zich over haar ontfermd en ze waren vertrouwelijk met elkaar geworden. In financiële zin werd hij haar beschermheer, haar danna. En uiteindelijk had dit geleid tot zijn wens om haar contract af te kopen. Hij beloofde haar woonruimte met daarin plaats voor haar ouders. En dat niet alleen. De allermooiste toezegging houdt haar nu al maanden in een roes. Een kindje, zijn dochter krijgen. Adoptie-moeder zijn.

De moeder van Fujie staat achter het raam van de voorkamer en houdt al haar vingers op haar lippen als ze het rijtuig ziet. *'Daar zijn ze, Fushie! Doe open, gauw!'* Haar dochter staat vol verwachting achter de voordeur. Haar wangen warm, haar handen aan de klink. In een mum van tijd is haar moeder Miyo daar ook. Op kousenvoeten staan ze samen in de deuropening om de baby nu eindelijk te kunnen zien. De riksrijder laat net zijn trekstang op de tegels rusten en keert zich om naar de graaiende Tokiko. Het meisje heeft alleen maar oog voor zijn hoofdband. Hij neemt het kindje over van zijn keurige klant, onwetend van de missie die deze heer hier brengt. Met een hand aan de zitting maakt Bunno de afstap uit de kar, pakt de koffer van de plank en draait zich om naar zijn geliefde. Zijn lege hand gebaart eerst naar de rijder en dan naar Fujie. *'Brenge de baby naar die mooie vrouw.'*

Tokiko gaat over in de handen van Fujie. Verdwaalde lange haren vanachter haar oren vallen teder op het kind. Fujie sluit haar ogen om het meisje te voelen. Ze is zich niet bewust van de aanwezigheid van haar moeder en haar danna. De riksrijder heeft zich al uit de voeten gemaakt. Fujie knijpt haar ogen dicht, een seconde of twee. Dan gluurt ze door haar wimpers en loopt weg uit de hal, de voorkamer in, waar licht naar binnen schijnt. Ze draait een rondje door de kamer als Tokiko naar haar lacht, de babybeentjes gespreid om het smalle middel van Fujie. De voetjes sporen haar aan, de hakken prikken in haar zij. Nog een rondje dan maar. Moeder Miyo is haar gevolgd en ook haar danna is de voorkamer ingestapt. Opeens voelt Fujie hun aanwezigheid en vooral de ogen van Bunno Suzuki op haar rug. Het witwollen capeje van Tokiko hangt over Fujie's handen. Haar eigen lichte bloesje trekt strak om haar borsten. Zo glanzen de verse moeder en de baby, de nieuwe wereld van Tokiko tegemoet.

Tokiko 1 jaar